

Burja, ki je spremenila zgodovino

Tam malo nad Vipavo je vas, ki ji danes pravijo Vrhpolje. V nemških časih, v 13. ali 14. stoletju, se je imenovala Oberfeld, pozneje Vercpole.

Tik nad vasjo Vrhpolje je prekrasen borov gozd in tam je gospa Andreja Škrlj postavila čudovit leseni glamping.

Pa ime sploh ni važno, zgodovinarji pravijo, da je bila tam malo pod vasjo v smeri proti Dupljam in Zemonu leta 394, bilo je 5. ali 6. septembra, znamenita bitka, ki so ji pravili »bitka pri Mrzli reki«, to je pri današnji reki Vipava, ali »bitka pri Frigidu«, tudi »bitka za vero in oblast«, pa čeprav uradna cerkev te bitke ne priznava, četudi se je Flavius Theodosius Augustus I. kot kristjan s svojima poveljnikoma Alarikom I. in Stilichom na čelu 100.000 vojakov, od tega 20.000 Vizigotov, boril proti poganski vojski, ki je imela podporo rimskega senata. Na njenem čelu je bil od senata postavljen cesar Evgenij, vojskovodja je bil Arbogast. V bitko je usodno posegla znamenita vipavska burja, ki je pihala tako močno, da je puščice Evgenijeve vojske vračala nazaj in pri tem »pobila« večino vojakov. Zmagal je Teodosij in s tem v zahodnem delu cesarstva utrdil krščanstvo.

Tik nad vasjo Vrhpolje je prekrasen borov gozd in tam je gospa Andreja Škrlj postavila čudovit leseni glamping, lesene hiške s talnim ogrevanjem, ki imajo zunanje in notranje kadi. Vendar pozor. Že ob sami misli o

novi turistični pridobitvi v tem delu Vipavske doline je sklenila, da bo ohranila gozd takšen, kot je. In tega se drži. Prva hišica je le nekaj korakov od Teodosijevega križa, ki ga je izdelal domači umetnik Lucijan Lavrenčič, postavili pa so ga ob 1600-letnici bitke. Andreja Škrlj bo postavila še dve hiški, potem pa konec, saj morata gozd in gost lažje dihati, se umiriti in po možnosti izkoristiti bližnjo energetska točko. In kar je za okolico velikega pomena, celoten glamping so postavili, zgradili in uredili domačini. In ker je tam blizu tudi gostilna Teodosius z domačo hrano, ni čudno, da so ta prostor domačini vzeli za svojega.

Na Nanos

Sicer pa se v Vipavsko dolino, ki zadnje čase razmišlja o skupni turistični propagandi, iz notranjosti Slovenije pripelješ mimo vasi Razdrto, vasi, ki je najlepše izhodišče za izlet na Nanos, ki tako spokojno bdi nad vasjo. Toda pozor, Nanos (1262 m) sploh ni tako miren, kot izgleda, saj ima med drugim kar 50 plezalnih sten. Razdrto, ki so ga postavili med Nanosom na seve-

ru in Golim vrhom na jugu, je bil nekoč bogat kraj, imenoval se je Preval, saj je imel pošto in nekaj gostiln, kjer so prenočevali furmani. Njegovi lastniki so bili med drugim tudi plemiška rodbina Rossetti, ki danes počiva v grobnici cerkve Svete Trojice. Po cesti skozi kraj so nekoč kar množično tovorili smreke, ki so jih potem uporabili kot jambore na ladjah, ki so jih izdelovali v tržaški ladjedelnici. Danes avtocesta obide kraj, toda leto, dve tega so spet tovorili mogočno, 25 metrov dolgo jelko iz gozda v bližini Rakitne. Za šolsko jadrnico italijanske mornarice. Malo nad vasjo je razvodje. Reke z zahodne strani razvodja tečejo v Jadransko morje, tiste z vzhodne pa v Črno morje.

Mogočen obrambni zid

Sicer pa zadnje čase več govori in pišejo o tako imenovani Claustra Alpium Iulianum, o 130 km dolgem obrambnem zidu, ki je branil rimsko mejo pred napadi sovražnih plemen, razprostiral pa se je vse od Reke, šel skozi Jelenje, čez Babno polje, Bloško planoto, Razdrto pa vse tja gor do reke Bače v Posočju. Najkrajši

Teodosijev križ je delo domačega umetnika Lucijana Lavrenčiča.

Na Planini nad Ajdovščino je 64 letni Zmagoslav Petrič sezidal sodobno vinsko klet, v njej pa pravkar vrta v živo skalo hodnik, ki bo namenjen za zorenje penine.

odkriti del so našli v Tabršču, meri 15 metrov, najdaljši pa je tako imenovani Ajdovski zid nad Vrhniko, ki je dolg 6700 metrov in ima kar 35 obrambnih stolpov. Zelo dolg zid, debel je kar dva metra, ima med ljudmi tudi več imen: rimski zid pa rimska stena, šance, gestunge, cvinger, tudi ajdovski zid, turški zid, pa še kakšno ime mu bi našli.

Vipava. Domačini ji pravijo kar trg. Nekateri jo imenujejo tudi Slovenske Benetke, pa je to brez zveze, saj je tudi sama po sebi lepa, privlačna in zanimiva. Že izvir reke Vipave pritegne pozornost, saj je to edina reka v Evropi, ki ima deltast izvir, vse druge imajo deltast izliv, zato so morali zgraditi kar 25 mostov, najimenoitnejši in najstarejši je most za Lantherijevo graščino.

Stari grad nad Vipavo iz 11. stoletja je v ruševinah, na tamkajšnjem pokopališču pa si lahko ogledamo dva štiri tisoč let stara egipčanska sarkofaga, ki ju je v Vipavo dal prepeljati avstrijski diplomat Anton Lavrin. V Vipavi je tudi prvi vinarški muzej in seveda Vinska klet iz leta 1894. Pred leti so jo prodali avstrijskemu vinarju Hannesu Sabathiju z avstrijske Štajerske. Domačini so ga sprejeli z nezaupanjem, ko pa je za upravljanje sestavil avstrijsko-slovensko mešano ekipo in ko je poravnal dolgove 350 domačim vinarjem, pri tem pa jim je dal jasno vedeti, da morajo odslej delati drugače, so ga sprejeli za svojega. Znano

je bilo, da je marsikateri vinar kleti dal slabše grozdje, dobro pa je obdržal zase. Klet je v kratkem dala na svetlo novo linijo vrhunskih vin: Lanthieri, ki ima etiketo v slovenščini in nemščini, domačini pa so jo, klet namreč, spet sprejeli kot svojo.

V dvorcu je doma gostilna

Nedaleč od Vipave je na 139 metrov visokem griču Lanthierijev lovski

dvorec, zgrajen leta 1683 v poznorenesančnem stilu. V njem niso nikoli stanovali, dokumenti, ki naj bi pojasnili tudi skrivnost stenske slikarije, avtor namreč ni znan, pa so se že zdavnaj izgubili. Znano je le to, da je bil prvi lastnik Francesco Antonio Lanthieri, ta ga je prodal baronu Levetzov, ta Evgenju Majerju ...

Zadnja leta je v dvorcu odlična »Gostilna pri Lojzetu«. Točno to,

V vipavske vinograde se vračajo stare, avtohtone sorte. Osem jih je.

»Ime gostilna izhaja iz gosta in k meni prihajajo gostje,« pove Tomaž Kavčič.

gostilna. Takšno ime je nosila, ko so bili Kavčiči še v Dornberku in jo je vodil Lojze Kavčič. Najemnik dvorca, ki je že dve leti v lasti nizozemske finančne družbe TVPD, pa je sedaj gostilničar Tomaž Kavčič. »Vedno sem imel in bom imel gostilno. Te so imeli tudi moji predniki, jaz sem četrta generacija, in ker jih spoštujem, imam tudi jaz gostilno in ne restavracijo ali kaj podobnega. Ime gostilna izhaja iz gosta in k meni prihajajo gostje.« Sicer pa ima Tomi, kot mu pravijo, še nekaj pravil. Že njegova mama Katja, ki je bila dolga leta alfa in omega kuhinje, je uporabljala predvsem bližnje lokalne sestavine. Tudi jedila temeljijo na starih, vendar izboljšanih receptih. »Osebjem moraš primerno nagradi-

ti in spoštovati,« pravi Tomi in morda je to tisti recept, po katerem je njegova gostilna ne samo na vrhu dobrih, ampak tudi na vrhu najbolj obiskanih.

Če bi bili vsaj malo pesniško navdahnjeni, bi lahko rekli, da je Vipavska dolina ena sama dobrota, en sam vinski cvet. Ni čudno, da so tu doma umni vinarji, saj jih je o vinu poučeval Matija Vertovec, doma iz Šmarje na Vipavskem, slovenski duhovnik, zgodovinar, vinogradnik in strokovni pisec. Sodi med najvidnejše slovenske strokovne pisce 19. stoletja. Njegova Vinoreja za Slovence je napisana na osnovi njegovih lastnih izkušnj in znanja. V Kmetijskih in rokodelskih novicah je objavil spis Vinske trte hvale, ki je navdih za Staničevo pesem

Hvala vinske trte in z njo tudi, vsaj deloma, za Prešernovo Zdravljico.

Lepa Klara

Povedali smo že, da so na Vipavskem umni vinarji. Veliko jih je, zadnji, ki si je na Planini nad Ajdovščino sezidal veliko, sodobno vinsko klet, v njej pravkar vrta v živo skalo hodnik, ki bo namenjen za penine, je 64 letni Zmagoslav Petrič, ki je že leta 2008 prešel v EKO proizvodnjo. »Ne moremo konkurirati velikim,« je dejal, delamo tako, kot je to delal moj oče. Imamo pa več tehnologije in delamo po sonaravni predelavi. Rodil sem se istega leta, ko je moj oče Jožef prejel priznanje za grozdje stare sorte pinela. To je ostalo v meni. Pravijo, da človek lahko zbeži s kmetije, a kmetija iz njegovega srca nikoli.« Petrič ima poleg sodobne kleti 16 hektarjev vinogradov, njegova favorita sta zelen in pinela in blagovna znamka Guerila. Ime si je izmislila njegova soproga.

Ne samo pri Petričih, tudi pri drugih vipavskih vinarjih se v vinograde vračajo stare, avtohtone sorte. Ker so njihove. Osem jih je. Na prvem mestu je zelen, avtohtona vinska sorta. Tu je pinela, pa klarnica, tudi stara vinska sorta, ki je dobila ime po lepi Klari, ki se je pred mnogimi občudovalci strivala za mejo iz trte. Tu je zelenkasto rumeni pergulin, pa pikolit, poljšakica, njo je vinogradnik Poljšak prinesel v Šmarje iz okolice Maribora. Pravo ime so pozabili. Naslednja je vitovska grganja, pa glera.

Vendar ne moremo mimo tega, da je obstoj Vipavske doline v združenju vsega, kar vsaj spominja na turizem. Pa čeprav je pred kratkim eden od županov, ki se je javno še pred kratkim zavzemal za združevanje v ožjem krogu, dejal, da »on sicer je za združevanje, toda pri njih bodo točili samo njihova vina«.

In malo za šalo, malo zares. V novogoriškem HITu so nam povedali, da imajo le skupaj z Vipavsko dolino lepšo prihodnost, kajti Kitajci, ki so zadnje čase njihovi najbolj številni gostje, so prepričani, da sta Gorica in Nova Gorica predmestji Benetk.